

EDGAR A. POE

CONTES, VOLUM I

TRADUCCIÓ DE L'ANGLÈS
DE CARLES RIBA

BARCELONA 2011

QUADERNS CREMA

Publicat per
QUADERNS CREMA

Muntaner, 462 - 08006 Barcelona
Tel. 934 144 906 - Fax 934 147 107
correu@quadernscrema.com
www.quadernscrema.com

© de la traducció, 1980 by Hereus de Carles Riba
© d'aquesta edició, 2011 by Quaderns Crema, S.A.U.

Drets exclusius d'aquesta traducció:
Quaderns Crema, S.A.U.

ISBN: 978-84-7727-510-7
DIPÒSIT LEGAL: B. 26 672-2011

AIGUADEVIDRE *Gràfica*
QUADERNS CREMA *Composició*
ROMANYÀ-VALLS *Impressió i relligat*

PRIMERA EDICIÓ EN AQUESTA COLLECCIÓ
juliol de 2011

Sota les sancions establertes per les lleis,
queden rigorosament prohibides, sense l'autorització
per escrit dels titulars del copyright, la reproducció total o
parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment mecànic
o electrònic, actual o futur—inclouent-hi les fotocòpies i la difusió
a través d'Internet—, i la distribució d'exemplars d'aquesta
edició mitjançant lloguer o préstec públics.

ELS ASSASSINATS DEL CARRER DE LA MORGUE

La cançó que les Sirenes cantaven, o el nom que Aquil·les prengué quan s'amagà entre les dones, encara que són qüestions que deixen perplex, no estan pas més enllà de *tota* conjectura.

SIR THOMAS BROWNE

Les facultats mentals definides com a analítiques, són, en elles mateixes, ben poc susceptibles d'anàlisi. Les apreciem només en llurs efectes. En sabem, entre altres coses, que són sempre, per a qui les posseeix en un grau extraordinari, una font del gaudi més viu. Talment com l'home fort exulta en la seva aptitud física, adelitant-se en els exercicis que provoquen els seus músculs a l'acció, així l'analista es glòria d'aquella activitat moral que *desembulla*. Deriva plaer fins de les més trivials ocupacions que posin en joc el seu talent. És afectat a enigmes, a endevinalles, a jeroglífics; exhibint en cadascuna de les seves solucions un grau d'agudesesa que, a l'opinió vulgar, apareix com una cosa sobrenatural. Els seus resultats, deduïts per l'ànima mateixa i l'essència del mètode, tenen, realment, tot l'aire d'una intuïció.

Aquesta facultat de resolució és potser molt enrobustida per l'estudi de la matemàtica, i especialment per aquella altíssima branca seva que, injustament, i únicament per raó de les seves operacions retrògrades, ha estat anomenada, com *per excel·lència*, anàlisi. I amb tot, calcular no és, en si mateix, analitzar. Un jugador d'escacs, per exemple, fa l'una cosa sense maldar gens en l'altra. Se'n segueix que el joc d'escacs, en els seus efectes sobre la natura mental, és força mal entès. No estic ara escrivint un tractat, sinó senzillament un prefaci a una narració una

mica singular, amb unes quantes observacions molt a la ventura. Aprofito, doncs, aquesta avinentesa per a afirmar que les altíssimes potències de l'enteniment reflexiu són més decididament i més útilment espletades pel modest joc de dames que no pas per tota la complicada frivolitat dels escacs. En aquest darrer joc, en el qual les peces tenen moviments diversos i *rars*, amb valors vàries i variables, allò que és només complex és malprès (error no poc comú) com una profunditat. L'*atenció* és cridada aquí poderosament a joc. Si flaqueja un instant, es comet un descuit, i en resulta una pèrdua o la derrota. Com que els moviments possibles són, no solament múltiples, sinó complicats, els atzars d'aquests descuits es multipliquen; i de deu casos, nou, el jugador que guanya és el més concentrat i no el més destre. En les dames, en canvi, en què els moviments són *únics* i no sofreixen sinó poquíssima variació, les probabilitats d'inadvertència minven, i la mera atenció essent deixada relativament sense emprar, els avantatges que l'una i l'altra part obtenen són obtinguts per una *acuitat* superior. Per a ésser menys abstractes, suposem un joc de dames en el qual les peces siguin reduïdes a quatre *dames*, i en el qual, per tant, no es pot esperar cap descuit. És obvi que en aquest cas la victòria només pot ésser decidida (estant com estan els jugadors iguals) per algun moviment *recercat*, resultat d'algun esforç poderós de la intel·ligència. Privat dels recursos ordinaris, l'analista penetra dins l'esperit del seu adversari, s'hi identifica, i no escasses vegades veu així, d'un cop d'ull, els únics mètodes (de vegades, ben segur, absurdament senzills) pels quals el pot induir a un error o acuitar-lo a un mal càlcul.

El whist s'ha citat molt de temps per la seva influència en el que se'n diu la facultat de càlcul; i s'han conegut persones d'un altíssim ordre d'intel·ligència que hi prenen

un plaer en aparença inexplicable, mentre defugien els escacs com un joc fútil. Sens dubte no hi ha cap joc anàleg que faci treballar tant la facultat d'anàlisi. El millor jugador d'escacs de la cristiandat *pot* no ésser gaire més que el millor jugador d'escacs; però la perícia en el whist implica una capacitat d'èxit en totes aquelles empreses més importants en què esperit lluita amb esperit. Quan dic perícia, vull dir aquella perfecció en el joc que inclou la intel·ligència de *totes* les fonts d'on es pugui derivar un avantatge legítim. Aquestes són, no solament múltiples, sinó uniformes, i nien tot sovint en recers del pensament absolutament inaccessibles per a una intel·ligència ordinària. Observar atentament és recordar distintament, i, fins aquí, el jugador d'escacs capaç d'una gran concentració jugarà molt bé al whist; mentre que les regles de Hoyle (basades a llur torn en el simple mecanisme del joc) són fàcilment i generalment comprensibles. Així, tenir una memòria fidel i procedir segons «el llibre», són punts vulgarment considerats com del jugar bé. Però és en casos més enllà dels límits de la mera regla que es palesa l'enginy de l'analista. Ell fa, en silenci, una munió d'observacions i deduccions. Igual, per ventura, fan els restants jugadors; i la diferència en l'extensió de les clarícies obtingudes està, no pas tant en la validesa de la deducció com en la qualitat de l'observació. El que és necessari de conèixer és allò *que* cal observar. El nostre jugador no es confina pas dins el seu joc; ni, perquè aquest joc sigui l'objecte, no rebutja pas les deduccions nades de coses externes al joc. Examina la fesomia del seu company, comparant-la acuradament amb la de cadascun dels seus adversaris. Considera el mode de distribuir les cartes en cada mà; comptant tot sovint atot per atot i honor per honor, a través de les ullades que regalen els posseïdors satisfets. Nota cada variació de cara a mesura que el joc avança, i arreplega un

capital de pensaments en les expressions diverses de certitud, de sorpresa, de triomf o de mal humor. Per la manera de recollir una basa jutja si la persona que se l'enduu en pot fer una altra tot seguit. Reconeix el que és jugat per dissimular, per l'aire amb què és tirat damunt la taula. Un mot casual o involuntari; una carta caiguda o girada accidentalment, amb l'ansietat o el descuit que acompanyen el moviment d'amagar-la; el compte de les bases, amb l'ordre de llur arranament; la perplexitat, la vacil·lació, l'avidesa, l'estremiment, tot forneix, per a la seva percepció en aparença intuïtiva, indicacions del veritable estat de coses. Un cop jugades les dues o tres primeres voltes, posseeix a fons el joc que cada mà conté i, per consegüent, tira la seva carta amb una precisió de resultat tan absoluta com si els altres de la partida tinguessin les seves cartes girades de cara a ell.

La facultat analítica no ha d'ésser confosa amb el simple enginy; perquè, mentre que l'analista és necessàriament enginyós, l'home enginyós és sovint remarcablement incapaç d'anàlisi. La facultat constructiva o combinatòria, per la qual se sol manifestar l'enginy, i a la qual els frenòlegs (jo crec que erròniament) han assignat un òrgan separat, suposant-la una facultat primordial, ha estat amb tanta freqüència vista en gent d'una intel·ligència partionera altrament amb la idiotesa, que fins ha atret l'atenció general dels escriptors psicologistes. Entre l'enginy i l'apetitudo analítica existeix una diferència molt més gran, en efecte, que entre la fantasia i la imaginació, però d'un caràcter molt estrictament anàleg. Es trobarà, en suma, que els enginyosos són sempre dotats de fantasia, i que els *verament* imaginatius no són altra cosa que analistes.

La narració que segueix apareixerà al lector una mica sota la llum d'un comentari de les proposicions que suara he avançat.

Residint a París durant la primavera i part de l'estiu de 18..., hi vaig conèixer un tal Monsieur C. Auguste Dupin. Aquest jove era d'una excel·lent, més ben dit d'una il·lustre família; però, per una diversitat d'esdeveniments revessos, havia estat reduït a una tal pobresa, que l'energia del seu caràcter hi sucumbí, i cessà de bellugar-se en el món o de preocupar-se del restabliment de la seva fortuna. Per la cortesia dels seus creditors, restà encara en possessió d'un petit romanent del seu patrimoni; i amb la renda que li donava, s'arranjà de manera, gràcies a una rigorosa economia, de procurar-se el necessari per a la vida, sense amoïnar-se, altrament, per les seves superfluitats. Els llibres, de fet, eren el seu únic luxe, i a París és fàcil d'obtenir-ne.

El nostre primer encontre tingué lloc en una obscura llibreria del carrer de Montmartre, on la coincidència d'estar tots dos cercant un mateix volum, molt rar i molt remarcable, ens posà en una comunicació més estreta. Ens veiérem una altra i una altra vegada. Jo m'interessava pregonament per la petita història de família que ell em detallà amb tot aquell candor a què un francès s'abandona sempre que el tema és simplement ell mateix. Jo en vaig quedar esbalaït, també, de la vasta extensió de les seves lectures; i, sobretot, em vaig sentir dins meu l'ànima arroentada per l'estranya ardència i la vívida frescor de la seva imaginació. Cercant per París els objectes que jo aleshores cercava, vaig sentir que la companyia d'un tal home fóra per a mi un tresor sense preu; i aquest pensament, vaig confiar-l'hi francament. A la fi aranjàrem que viuríem junts durant la meva estada a la ciutat; i com que les meves circumstàncies terrenals eren una mica menys difícils que les seves, jo em vaig encarregar de llogar i de moblar a despeses meves, en un estil escaient a la melangia més aviat fantàstica del nostre temperament comú, un ca-

sal rosegat pel temps i grotesc, que supersticions que ni tan sols inquirírem havien fet abandonar feia temps, i que ara es balandrejava a punt d'ensorrar-se en una banda retreta i solitària del Faubourg Saint-Germain.

Si la rutina de la nostra vida en aquest lloc hagués estat coneguda del món, ens haurien pres per boigs—encara que potser per boigs d'una inofensiva mena—. La nostra reclusió era perfecta. No rebíem cap visita. El lloc del nostre retirament havia restat un secret, curiosament guardat, per als meus antics camarades; i feia molts anys que Dupin havia cessat de conèixer gent o d'ésser conegut a París. Vivíem entre nosaltres sols.

Una fantasia del meu amic (perquè, ¿com anomenar-ho altrament?) era d'ésser un enamorat de la Nit per amor d'ella mateixa; i en aquesta *estranyesa*, com en totes les altres seves, jo hi vaig caure tranquil·lament, amotllant-me a les seves dèries singulars amb un perfecte *abandó*. La negra divinitat no habitava amb nosaltres a tota hora; però podíem estrafer la seva presència. A la primera claror del matí tancàvem els massissos finestrons del nostre vell estatge, encenent un parell de ciris que, fortament perfumats, escampaven els raigs més lívids i més febles del món. Amb l'ajut d'aquests ciris enfeinàvem la nostra ànima amb tot de somnis—llegint, escrivint o conversant fins que advertíem, pel rellotge, la vinguda de la veritable Foscor—. Aleshores ens llançàvem al carrer, de bracet, continuant els tòpics del dia, o rodant d'ací i d'allà fins a una hora tardana, cercant, entremig de les llums folles i de les ombres de la populosa ciutat, aquella infinitat d'excitació espiritual que l'observació tranquil·la pot furnir.

En aquestes estones ja no em podia estar de remarcar i d'admirar (encara que la seva rica idealitat ja m'havia preparat a esperar-la), una peculiar aptitud analítica en Dupin. Semblava, també, prendre una agra delícia exer-

citant-la (si no és més exacte de dir ostentant-la) i no vacil·lava a confessar el goig que en treia. Es vanava amb mi, amb una rialleta entre dents, que la majoria dels homes portaven, per a ell, finestres al pit, i solia acompanyar aquestes assercions amb proves immediates i sorprenents d'una íntima coneixença de la meva pròpia persona. En aquests moments les seves maneres eren glacials, abstrertes; els seus ulls buits d'expressió; mentre que la seva veu, habitualment una rica veu de tenor, pujava fins a un to de tiple que hauria sonat amb petulància, no fos la deliberació i la netedat absoluta de la seva accentuació. Observant-lo d'aquest humor, sovint jo m'aturava a meditar sobre la vella filosofia de l'*Ànima doble*, i em divertia amb la idea d'un doble Dupin, el creador i l'analista.

No se suposi, pel que acabo de dir, que estic detallant cap misteri o escrivint cap novel·la. El que he remarcat en aquest francès, era merament el resultat d'una intel·ligència sobreexcitada o potser malalta. Però, del caràcter de les seves observacions a l'època de què es tracta, un exemple n'aclarirà millor la idea.

Una nit anàvem passejant per un carrer llarg, brut, a la proximitat del Palais-Royal. Ocupats, en aparença, amb els propis pensaments, ni l'un ni l'altre no havia pronunciat una sola síl·laba feia almenys quinze minuts. De sobte Dupin rompé el silenci amb aquestes paraules:

—És un minyó ben menut, en veritat, i estaria millor al *Théâtre des Variétés*.

—No hi ha dubte—vaig replicar jo sense pensar-hi i sense observar, a la primeria (tan absorbit jo estava en les meves reflexions) l'extraordinària manera com ell havia harmonitzat les seves paraules amb les meves meditacions.

Un instant després vaig tornar en mi, i el meu esbalaïment fou profund.

—Dupin—vaig dir jo greument—: això va més enllà de l'abast de la meua comprensió. Us confesso, sense embuts, que estic estupefacte, i que amb prou feines puc donar crèdit als meus sentits. ¿ Com ha estat possible que sabéssiu que jo estava pensant?...

Aquí vaig fer una pausa, per assegurar-me, fora de tot dubte, si realment havia endevinat en qui jo pensava.

—... en Chantilly—digué ell—, ¿per què us interrompeu? Us estàveu remarcant a vós mateix que la seva diminuta figura el feia inadequat per a la tragèdia.

Això era, precisament, el tema de les meves reflexions. Chantilly era un ex-ataconador del carrer de Saint-Denis, que, amb la follia del teatre, havia provat de fer el paper de Xerxes, a la tragèdia de Crébillon titulada així, i havia estat esbroncat notòriament per les seves pretensions.

—Digueu-me, per amor de Déu—vaig exclamar—, el mètode, si cap mètode hi ha, pel qual heu pogut sondar la meua ànima en el cas present!

En realitat jo estava força més atònit que no hauria volgut confessar.

—És el fruitaire—replicà el meu amic—qui us ha dut a concloure que l'adoba-soles no tenia prou talla per al paper de Xerxes i tot el seu gènere.

—El fruitaire! Em deixeu perplex! No conec cap fruitaire de cap mena.

—L'home que ha topat amb vós, quan entràvem al carrer, deu fer quinze minuts.

Vaig recordar aleshores que, en efecte, un fruitaire que portava damunt del cap un gran paner de pomes, havia estat a punt de fer-me caure, per distracció, quan pasàvem del carrer de C... a la gran via on ara érem; però el que això tingués a veure amb Chantilly, jo no ho podia comprendre.